

СТАРИЙ

Мзззп. Двері до нашого відділу в метро-планері відчинилися.

— Добридень, мене звати Лукас. ‘Прошую, що турбую. Вже п’ять місяців я живу в С-зоні. І, на жаль, змушений звернутися до вас по допомогу. Можливо, у вас знайдеться трохи грошей для мене...

Він вказав на швидкісний одержувач платежів, який висів на його ремені.

— ...або зменька арома-таблеток чи кілька годин акаунту для мого мобріля...

Він злегка торкнувся кінчика мобріля на своїй голові, і той відреагував на доторк своїм *МЗЗЗП*. У пристрої лиш один бік було заклопано, а інше око дивилося на нас не через скло.

— Дякую за все. І ще раз ‘прошую, що потурбував.

Я не зносив цих С-зонерів. Вони нагадували мені про постійну загрозу скотитися з А-зони до хаос-зони — як ми, А-зонери, називали С-зону. І ще нагадували мені про Номоса. Мого керівника. «Виконати квоту, або разом з вами геть до С-зони!» — торочив він завжди. Я не терпів Номоса так само, як і всіх С-зонерів. І не зносив цього метро-планера.

На величезній швидкості летів він по місту на магнітній колії. Планер то прискорювався, то різко гальмував. Кожні кілька хвилин. Від зупинки до зупинки. На безкінечних поворотах мені страшенно паморочилось у голові.

Ми втрьох сиділи у двадцятому відділі. Я втисся долонями в підлокітник крісла. Навпроти сидів Джоджо, мій найкращий друг. Поруч мене — старий чоловік, з якого і почалася вся ця історія.

То була одна з моїх останніх поїздок на метро-планері. Я маю на увазі не цього тижня абоощо. А взагалі в моєму житті. Через кілька днів я попрощаюся з цією роботою раз і назавжди. Але тієї миті, сидячи разом із Джоджо і старим у нашому відділі, я навіть не здогадувався про це.

Старий кивнув головою С-зонеру. Той усміхнувся і деактивував свій швидкісний одержувач платежів. *Мзззл*. Ми знову залишилися самі в нашому відділі. Без С-зонера. Старий був з нами. Він мав сиве довге волосся. З-під його чорного джемпера з каптуром визирав жовтий комір сорочки.

Я був здивований. Ще ніколи в житті я не бачив людини, у якої було б так багато волосся на голові. Я був лисий, Джоджо також. Чи не всі в цьому планері були лисі. Незалежно від віку. Байдуже, жінка чи чоловік. Це був чистий, поголений світ. Він був лисий. Лисий і досконалий.

Я витріщався на старого. Він на мить підвів погляд і усміхнувся. Я почувався спійманим і відвів очі до вікна, за яким тяглися чорні бетонні смуги. На кожную смугу — житловий квартал. На кожен квартал — двісті

сімей. На сім'ю — одна дитина. За умови, що зональний уряд схвалював клопотання батьків.

Авжеж, не кожній сім'ї дозволялося мати дитину. Як-от моїм сусідам. Вони успішно пройшли перевірку фінансів (обоє А плюс). Однак під час перевірки ген-придатності — провалилися (понад 1,3 відсотка відхилення від норми!).

Краплі дощу цебеніли по вікну нашого відділу, сті-каючи донизу тонкими лініями.

— Завтра потрібно ще обнишпорити багатопровер-ховий парк відпочинку, — сказав Джоджо.

— Для цього нам знадобиться ціла вічність. А який там показник нашої квоти? — поцікавився я.

— Ми відстаємо. Лише два за цей тиждень.

Я стиснув губи і повільно похитав головою. Два було справді погано. Цього аж ніяк не вистачало, щоби сплатити всі рахунки. Кожного наступного тижня ми з Джоджо дедалі менше давали собі раду з пошуками.

— Пригадуєш, як було на початку? — спитав я.

— Сканували без упину: не було часу перевести подих, — відповів він.

Ми з Джоджо працювали на Scan AG — дочірнє під-приємство світового концерну Ultranez. Наш робото-давець хотів звільнити лисий світ від паперу. «Знання з усього світу для всіх! У будь-який час! Безкоштовно!» Ми допомагали компанії Scan AG здійснити цю мрію. Мене на фірму привів Джоджо. І я мріяв разом з усіма.

— Час книжкових агентів позаду, — мовив Джоджо.

Я кинув рахувати сірі житлові комплекси, зупи-нився на сто тридцять другому.

— Можливо, ми робимо щось не так?

— Просто ми вже познаходили всіх читачів, — сказав у відповідь Джджо. — Скупили всі книжки. Відсканували кожну дурницю!

Джджо був песимістом дня.

— Може, нам змінити відділ? — запропонував я.

— Не маю бажання шукати запилюжені географічні мапи.

— Блокноти?

— Ні!

— Роздруківки?

— Навіть не думай. І перш ніж продовжиш: ніяких цвілих тек, забитих паперами!

— Можливо, керівники інших команд дещо...

— ...миліші за Номоса? Помрій!

Номос ганяв нас по головному офісі від семінарів до семінарів, від зустрічей до зустрічей. Він видавав нам на руки готівку, якою ми переконували читачів. І від нього ми отримували свою частку. Заробіток абиякий. Та це краще, ніж нічого.

Перш ніж почати працювати на Scan AG, я, сповнений відчаю, шукав роботу. Своє навчання на спеціальності «Традиційні знання» я був змушений перервати. Плата за навчання була зависокою. Я не міг собі більше дозволити лекції по мобрілю. А відвідувати фахові заняття в університеті й поготів. Навіть за місця в останньому ряді ціни були непристойно високі.

Спочатку я не хотів з цим миритися. Шукав додаткові заробітки. Але навіть стара мегавикладачка (так я називав свою улюблену професорку) не могла мені допомогти. Вона щодня надсилала мені повідомлення по мобрілю.

«Швидкий курс: всього чотири тижні — і Ви різнофаховий викладач (ліцензія В-зони)».

«Притулок для людей похилого віку в С-зоні шукає доглядачів-ентузіастів (досвід роботи необов'язковий)».

Після того як покинув навчання, завдяки Джоджо я таки влаштувався на роботу книжкового агента. Уже довгий час працюючи на Ultranetz, я все одно отримував повідомлення від професорки. Якось зональне управління скасувало нашу спеціальність. «Традиційні знання» отримали від приватної контрольної агенції («Master&Partner») низький рейтинг.

«Замало спонсорських коштів! — писало в поясненні зонального управління. — Що і стало підставою для такого важливого кроку. — А далі: — Це — крок у майбутнє!» Навіть я згодом вважав, що так правильно. Усі традиційні знання було давним-давно оцифровано. Будь-хто міг знайти їх на ресурсі Lexi-Ultranetz. У будь-який час! Безкоштовно!

На співбесіді мій керівник кепкував з мене, коли слухав про моє навчання в університеті.

— Традиційні знання? І що далі ти збирався робити?

— Я цікавлюся політикою. До того ж я спраглий нового... І думав, що, можливо...

Він перебив мене, вигукуючи:

— Вивчай майбутнє! Будь справді спраглий нового, а не старого! Зрозумів?

Я зрозумів і отримав роботу.

Зональне управління повідомило про закриття «традиційних знань» в університеті, і моя стара мегавикладачка зникла. Без сліду. Без жодного мобіль-спові-

щення. Я більше не отримував від неї повідомлень. Ані порад. Нічогісінько.

Я непокоївся. Почав розшукувати родичів на її Ultranetz-профілі. У неї в списку було лише п'ятсот друзів (у мене — вісім тисяч п'ятсот) і жодного найкращого друга з преміум-статусом (у мене — шістсот п'ятдесят).

Я надіслав повідомлення всім її друзям. Єдиним, хто відповів, був Джоні з В-зони. «Після прощальної промови в університеті вона більше не повернулася додому». Цікаво, звідки Джоні з В-зони знав про це. Вона точно не жила у В-зоні.

Робота з Джоджо в Ultranetz відволікла мене. Я знав Джоджо ще зі школи. І під час випускних іспитів ми були гарною командою. Я склав за нього іспит з традиційних знань (тема: «2015 — від фінансового колапсу до війни»), а він за мене — з математики (не маю зеленого поняття, на яку тему).

Для цього ми лиш обмінялися нашими мобрілями. Шахраювання все одно нікого не цікавило. Чотириста учнів сиділи в залі впритул одне біля одного. Вчителів за останні роки я бачив хіба що по мобрілю. Та й то рідко. Після школи Джоджо навчався у приватному університеті компанії Ultranetz. Там він, очевидно, багато всього перепробував і зрештою подався у книжкові агенти.

Між мною та Джоджо у метро-планері на якийсь час запала мовчанка. Я знову рахував житлові будинки. Пізніше хотів було попросити Джоджо полічити, скільки людей живе в цьому кварталі. Однак до цього

справа не дійшла. Літній чоловік, що сидів біля мене, вийняв книжку. Очевидно, він зрозумів нашу розмову і хотів грошей.

— Скільки ви хочете за зшиток паперу? — спитав Джоджо, не зволікаючи. Ми ніколи не казали «книжки». Замінювали їх новомовою: товсті томи, читиво, бульварні романи чи грубі зшитки.

Цього нас навчив Номос у головному офісі. Там на кожному семінарі він товкмачив: «Не забувайте про нашу мрію! Знання з усього світу для всіх! У будь-який час! Безкоштовно!»

Старий нічого не відповів на запитання Джоджо. Він розгорнув свою книжку, відкинувся назад і почав читати. Джоджо так швидко не здавався.

— Пропоную вам десятку.

Це дуже мало. Але такий трюк здебільшого працював. Ми з Джоджо завжди спочатку називали невелику суму, після чого читачі відстоювали свій зшиток паперу.

— Книжка не продається.

— Друковане слово безцінне.

— Це видання ніколи не змінить свого власника.

Час перейти на другий рівень. Джоджо сягнув у кишеню свого піджака і вийняв пачку соток. Двадцять купюр. Ніхто не міг встояти перед таким. Таку купу готівки навряд чи десь можна було зустріти. Натомість використовували швидкісні одержувачі платежів і відбитки пальців.

Дві тисячі готівкою було лише в нас. І ми додали зверху ще одну купюру.

— Це сума за ваш зшиток паперу. За кожен наступний друкований зшиток отримаєте від нас дві тисячі

п'ятсот. За кожне ім'я читача, яке вам відомо і яке назвете нам, — тисячу.

І наче цього було замало, ми драматично додали:

— Це наша остання пропозиція. І вона дійсна рівно дві хвилини.

Тієї ж миті з кишені штанів з'явився секундомір. Він був прикріплений до тоненької пластикової стрічки і проектував червоні миготливі цифри. *Мзззп*. І почався зворотний відлік. Дві хвилини, одна хвилина і п'ятдесят дев'ять секунд, хвилина і п'ятдесят вісім секунд. Хвилина і...

Майже всі читачі за перші п'ятнадцять секунд були готові до продажу. Непоступливим упертюхам потрібно було трохи більше хвилини. Один розривівся прямисінько перед нами. Це було десь півроку тому. Не міг встояти перед такою пропозицією. Деякі читачі нізащо не хотіли розлучатися зі своєю книгою, аж поки ми двадцятьма банкнотами не стирали всі їхні принципи. Ми переконували всіх. Майже всіх.

Траплявся один з десяти, якого ми не могли змани грошима. Він або вже мав купу грошей, або був фанатиком. Книголюбом. У крайньому випадку навіть бібліофілом. Якраз таких-от Scan AG хотіла переконати найбільше. Під час навчальних курсів в Ultranez нас вчили простих формул: книголюби — фанатики, фанатики — колекціонери, колекціонери — багато книжок, багато книжок — багато грошей для книжкових агентів. А книжкові агенти, такі як Джоджо і я, слухали таке з великим задоволенням.

Та скільки б тих семінарів ми не прослухали, результат завше залишався однаковим: одного з

десяти ми не могли переконати. Тож Ultranez пропонував для такого випадку застосовувати інший метод. Ми повинні були здобути якомога більше особистої інформації про упертих читачів. Звідки вони. Куди їдуть. Найкраще, звісно, як їх звати і де вони живуть.

Ці дані ми одразу передавали Номосу. У відповідь він називав нас *непридатними ЛЮКАХИБІ* (людський капітал — хибні інвестиції), тому що ми не могли переконати читача продати нам книжку. Заспокоївшись, він надсилав нам невелику грошову премію (якщо дані допомагали). За такою схемою й працювали ми, ЛЮКАХИБІ.

Ніхто не знав, що ставалося далі з такими читачами. Нас це не цікавило. Ми з Джоджо не були налаштовані оптимістично. Особливо останніми місяцями. Ми більше ніде не знаходили жодного читача.

Ми носилися на планерах від однієї міської околиці до іншої. Годинами. Половину того часу я проводив у вбиральні. Ми прочісували пішки всі парки А-зони. Заходили в арома-кафе. Дзвонили у двері. Обшукували чекальні лікарень та адміністративних установ. Перевіряли адреси, які нам дали інші читачі. Нічогісінько. Дні минали без жодного читача.

Тож літній чоловік у метро-планері, що сидів біля мене, був більш ніж важливим для нас. І для нашої квоти також. Я мовчав, не промовив жодного слова. Щось у цьому читачеві було інакшим. Я не мав на увазі його неголеність. Після пропозиції Джоджо, смішної десятки, старий навіть не поворухнув кутиками губ. Він читав собі далі. Не зважаючи на нас. Джоджо як завше провадив свою «програму» далі.

Він розклав грошові банкноти на столі між собою і старим. Жодної реакції. Це мене справді вразило. Якими б упертими не були читачі, однак на гроші вони всі витріщалися. Джоджо хотів було торочити далі свою завчену промову. Однак мусив повести інакше, бо старий ні на секунду не глянув на стіл.

— На столі МІЖ НАМИ лежить ДВІ ТИСЯЧІ готівкою. — Потім знову шаблонний текст: — Це сума за зшиток паперу. За кожен наступний друкований зшиток...

— ...я отримаю від вас дві тисячі п'ятсот. За кожне ім'я читача, яке мені відомо і яке назву вам, — тисячу, — монотонно проказав старий.

Джоджо глянув на мене. Я знизав плечима. Сиволосий чоловік згорнув книжку і поклав на купюри.

Він глянув мені у вічі й мовив до мене. Так наче Джоджо не було у відділі.

— Я дарую тобі цю книжку. Однак перш ніж відскануєш її і знищиш назавжди, ти маєш її прочитати. Обіцяєш?

Мені відняло мову. Ще ніколи читач так просто не віддавав нам свою книжку. І ніхто досі не зазивав мене до читання. Хто був цей чоловік? Чому він хотів, щоби саме я прочитав цю книгу? Я міг бути впевненим лише в одному: з цим читачем ми нічого не заробимо.

Джоджо нахилився до мене через маленький стіл, тримаючи руку біля рота, і прошепотів:

— Він — божевільний. Знайдемо собі інший відділ. Повідомимо про інцидент. Але перед тим добудемо ще інформації.

Я нічого не сказав. Не міг ні похитати головою, ні кивнути. Справа була цілком незвичайна.

Джоджо зберігав спокій. Він сів, випрямившись. Відсунув книжку трохи вбік. Зібрав купюри. І продовжив свою роботу.

— Для декого таке читиво є дуже цінним. Ми, звісно, поважаємо вашу думку. Я, між іншим, Алекс. Це — Паул. — Джоджо показав на мене. — Ми працюємо на Scan AG. Як вам, мабуть, відомо, ми хочемо зробити знання та інформацію доступними для всіх: у будь-який час і безкоштовно. Чи могли би ми вас ще раз запитати, пане...

Мені було соромно за жалюгідну спробу Джоджо дізнатися прізвище власника книги.

— Бергманн, Арне Бергманн, — відповів старий на моє здивування. Перш ніж Джоджо встиг поставити наступне питання, старий продовжив: — Номосу цього вистачить. Я абсолютно впевнений у цьому, Джоджо. А що на це скаже ваш колега, Роб?

Джоджо працював, наче мобріль. Десь у своїй голові він позапам'ятовував усе, що ми вчили на Ultranzet-семінарах. Він міг у будь-який час скористатися своїми збереженими «нотатками». На кожне зауваження ми заучували відповідне речення.

Якось один читач хотів з нами посперечатися.

— Я не знаю, навіщо Ultranzet ганяється за кожним примірником! Ви, мабуть, уже тисячний раз купили і відсканували книжку з такою назвою.

Ми не забарилися з відповіддю:

— Однак, можливо, в нас немає саме цього видання і саме цього накладу. До того ж ви як читач могли зробити цінні позначки на берегах. Дещо підкреслити. Все це може бути дуже корисним для інших людей. Таким

чином ваші примітки передаються майбутнім поколінням. Зрештою кожне друковане видання має свій особливий характер.

Це дуже лестило читачеві. Нас годі було здивувати. Ми були готові до будь-чого і будь-кого. Лише до цього Арне Бергманна — ні, він знав ім'я Номоса. А також — наші справжні імена.

Джоджо не знав як відреагувати. Це тривало якийсь час. Ми всі мовчали. Мозок Джоджо потребував більше часу, ніж зазвичай, однак, як і раніше, функціонував відмінно. Йому спало на думку останнє речення посібника для книжкових агентів, що складався з десяти пунктів. «У випадку незвичайної манери поведінки читача негайно зв'яжіться з керівником команди! Повідомте всі отримані дані!»

Джоджо підвівся, надто різко, як мені здалося:

— Дякую вам за приємну розмову, пане Бергманне.

Джоджо хотів потягнути мене за собою, схопивши рвучко за рукав мого піджака. Однак я сидів мов вкопаний, усе думаючи, чому старий звернувся саме до мене і чому він усе ще не зводив з мене погляду. Джоджо зник у сусідньому відділі.

— Мені шкода, але мусимо продовжити нашу розмову в іншому місці. Мені потрібно йти, — мовив Бергманн до мене.

Тисяча питань крутилася в моїй голові.

— Наступна зупинка в С-зоні. На вашому місці я б там не виходив, — лише й бовкнув я.

Літній чоловік усміхнувся, заховав свою книгу під джемпер. Перед дверима він ще раз обернувся.

— До зустрічі!

Він говорив загадками. Перш ніж я зміг щось запитати, він продовжив:

— Ти блідий. Не зносиш цього метро-планерування.

Він погладив рукою мою лисину, накинув собі на голову каптур джемпера і зник у вузькому проході.

— Наступна зупинка: С-зона, третій квартал, стоїмо одну хвилину, — пролунав ніжний чоловічий голос. Метро-планер мчав крутим поворотом, не збавляючи швидкості.

Я поспішав проходом до туалету і зауважив Джоджо у сусідньому відділі. Він надягнув мобріль і, можливо, якраз встановлював зв'язок з Номосом. Джоджо дивився на мене крізь скло окулярів. Він показував великий палець угору і шкірився. Я показав на свій живіт і помчав далі.

Планер був уже у В-зоні, коли я спустив воду в туалеті. Я тремтів усім тілом і обернувся до умивальника. Холодна вода текла по руках. По моему обличчі. Чолі. По лисій голові. Аж до потилиці. Я випростався, буцнувся чолом об раковину, вилаявся і розплющив очі.

У дзеркалі я побачив блідого, втомленого, все-таки лисого книжкового агента і кілька слів, написаних вручну зеленим кольором.

«Завтра вранці, восьма година, кафе “Sunshine”, С-зона, двадцятий квартал. До зустрічі! Арне».